

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Perhehoidolla sijaishuollon muotona on tutkimusten mukaan useita hyötyjä lapsen ja nuoren elämään. Hyödyt kantavat aikuisuuteen asti. Ne kuitenkin perustuvat perheenomaiseen elämään ja siihen että lapsi sijoitetaan perheen jäseneksi perheeseen. Tästä syystä hallinnolliset tehtävät ja lasten eriarvoiseen kohteluun pakottavat toimintakäytännöt vaarantavat myös perhehoidosta saatavat hyödyt. Kannatamme ehdottomasti sitä, että perhehoidossa kaikilla perheen lapsilla täytyy olla samanlaiset säännöt ja käytännöt - ikätaso huomioiden.

On hyvä asia, että perhehoidossa on mahdollista ottaa lapselta puhelin tai muu laite esim. Yöajaksi, tarkistaa kassi tai taskut tilanteen niin vaatiessa ja ottaa lapsi syliin rauhoittumaan raivokohtauksen tullen, jos se voidaan tehdä häntä satuttamatta. Nämä keinot ovat kasvatuksellisia. Sääntöjen tulee olla kuitenkin tasapuolisia. Tasapuolisuuden ja kasvatuksellisten keinojen asianmukaisuuden arvioimiseksi Perhehoitokumppanit Suomessa Oy esimerkiksi käy perheen sääntöjä ja käytäntöjä läpi jo perhehoitajan arviointivaiheessa ja osana perhehoitajan ohjausta ja tukea perheen säännöistä ja turvallisesta perhehoidosta kaikille osapuolille puhutaan säännöllisesti. Mielestämme tämä on tärkeää perhehoitajien ohjaustyössä sijoitettujen lasten oikeuksien valvonnan kannalta sekä perhehoitajien oikeusturvan kannalta.

Muutos ei mielestämme kuitenkaan tue tavanomaista ja kodinomaista sijaishuoltoa perhehoidossa, jos tämä edellyttää perhehoitajan kirjaamista, lapsen kuulemisen kirjaamista, tms. hallinnollista työtä.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

Muutosehdotus on tarkoituksenmukainen ja sitä tarvitaan. Esimerkiksi nuoren kassiin tulisi voida katsoa tai huone tarkastaa, jos on huoli nuorelle haitallisista aineista tai tavaroista. Pienen lapsen

kasvatuksessa tulee voida myös käyttää kiinnipitoa tarvittaessa. Tällaiset kasvatukselliset rajat ja toimet ovat myös sijaishuollossa olevan lapsen oikeus, eivätkä aina ainoastaan hänen tiettyjen oikeuksiensa rajoittamista. Näitä kasvatuksellisia keinoja ei kuitenkaan saa käyttää rangaistuksena tai tehdä ilman perusteltua syytä niin kuin ei kenenkään muunkaan lapsen kohdalla näin tehdä. Perhehoitajilla on tarve ja oikeus ohjaukseen sekä tukeen tässäkin asiassa ja he eivät voi jäädä asian kanssa yksin vaan asia vaatii aktiivista ohjausta, valvontaa ja tukea. Muutos edistää perhehoidon osuuden kasvattamista ja mahdollisuuksia sijoittaa myös haastavammin oireilevia lapsia perhehoitoon. Muutoksella ehkäistään myös sellaisia turhia siirtoja laitoshoidon, jossa tällaisia toimia tarvitaan, mutta ei nyky-lainsäädännön takia voida toteuttaa niitä perhehoidossa.

Muutos edellyttää perhehoitajien valmennuksen, ohjauksen ja tuen vahvistamista, ettei toimintamalleja käytetä rangaistuksena sijoitetuille lapsille. Meillä Perhehoitokumppanit Suomessa Oy:n vahvasti tuetussa perhehoidossa perhehoitajan arvioinnin, ohjauksen ja tuen sekä lasten tapaamisen rakenteisiin kuuluu näiden perheen sääntöjen ja käytäntöjen asianmukaisuuden arviointi, puheeksi ottaminen, niissä ohjaaminen ja tarvittaessa valtuuksien ylittämiseen tai kohtuuttomiin käytäntöihin puuttuminen.

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Uusia sijaishuollon muotoja keksitään aina. Pitäisi kuitenkin myös selvittää miksi uusia ja kalliimpia keinoja tarvitaan eli miksi nykyinen käytäntö laitoshoidossa - jossa meillä on perusmuotoisia yksiköitä --> eri tavoin erikoistuneita erityisyksiköitä ja vaativan hoidon yksiköitä, koulukoteja, EVA-osastot ja erityinen huolenpito – ei vastaa jo sellaisenaan kaikkiin mahdollisiin tarpeisiin. Itse uskomme, että toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa tulisi voida vastata ainakin 80 prosenttiin lasten ja nuorten kaikista sijoitustarpeista niin kuin monissa muissa maissa jo tehdäänkin. Sen jälkeen tarvittava laitoshoidon kapasiteetti tulisi arvioida kokonaisuutena: mikä paikka on perusmuotoisella laitoshoidolla, erityisyksiköillä ja vaativalla hoidolla jne sen jälkeen, jos rinnalle tulee vielä hybridiyksiköt? Uskomme, ettei samalla oireilevien nuorten sijoittamisesta samaan paikkaan seuraa välttämättä kuntoutumista ja hyvinvointia kenellekään.

Niin kuin esityksessä todetaan, meillä nyky-lainsäädäntö jo mahdollistaa hybridiyksikön perustamisen, joten meillä tulisi olla jo tällä hetkellä mahdollisuus vastata vaikeimmin oirelevien lasten hoitoon ja kasvatukseen. On kuitenkin hyvä, että vahvasti lasten perusoikeuksiin puuttuva hoito tuotettaisiin valtion tuottamana palveluna. Mikä olisi EHO:n ja EVA:n suhde hybridiyksikköön? Ei liene järkevää tuottaa tilannetta, että lapsia siirrettäisiin lisääntyvästi eri yksikköihin. Olemme myös huolissamme siitä, että monenlaiset laitoshoidon yksiköt lisäävät eteenpäin lähettämisen kulttuuria sijaishuollossa eikä lapsi saa kotoutua tai kiinnittyä minnekään.

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Selkeyden vuoksi tarvittaisiin ohjausta, miten arvioidaan tai näytetään tulleen arvioiduksi, ettei EHO-jakso tai muu sijaishuolto sovellu? Tavoitteena tietysti tulisi olla, että lapset ohjautuisivat suoraan oikeanlaiseen sijaishuoltoon eikä lukuisia sijaishuollon muutoksia tarvittaisi ja kuntouttavaan yksikköön voitaisiin sijoittaa suoraan. Pykälissä viitataan sanaan riittävä esimerkiksi henkilöstömitoituksen osalta. Olisi hyvä täsmentää minkälaista lapsikohtaista mitoitusta pidetään

hybridiyksiköissä riittävänä. Myös yksiköiden paikkalukua tulisi miettiä - 6 tai 7 lapsen yksiköt ovat auttamatta liian suuria. Esimerkiksi Norjassa on jopa 1 tai 2 lapsen laitosyksiköitä. Näissä vähennetään selkeästi samalla tavalla oireilevien muiden nuorten tuomaa riskiä sijaishuollon aikaiselle kuntoutumiselle.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

Henkilökunnan pitää olla koulutettua, mutta henkilöstön täydennyskoulutuksesta tulisi varmasti säätää jotakin erikseen. Sitoutunut henkilöstö, jota koulutetaan systemaattisesti yhdessä erityistarpeisten nuorten kanssa työskentelyyn, on tällaisessa yksikössä erityisen tärkeää. Henkilöstön pysyvyyden kannalta taas turvalliset työolot ja pystyvyyden tunne, joka muodostuu täydennyskoulutuksesta, riittävästä henkilöstöstä ja riittävän pienestä lapsiryhmän koosta on tärkeää.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Kun näin rankkoihin toimiin lähdetään, tulee niitä voida jatkaa tarvittavan ajan. Myös siirtymävaiheisiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota ettei niissä menetetä jo saavutettuja edistysaskelia. Myös jälkihuollon kehittäminen näiden nuorten kohdalla on erittäin tärkeää.

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

Tämä erilaisten jaksojen suhde ehdotettuun palveluun on epäselvää. On vältettävä muodostamasta sellaista sijaishuollon kokonaisuutta, jossa on useita lyhyitä jaksoja sisältäviä elementtejä. Lapsi joutuu joka yksikössä ns. Lunastamaan paikkansa uudessa lapsiryhmässä ja luomaan suhteita paikan aikuisiin.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

-

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

On tarkoituksenmukainen, mutta tässä puhutaan myös yhteydenpidon rajoittamisesta henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei pystytä yksilöimään. On kuitenkin tilanteita, joissa lapsella saattaa olla esimerkiksi aikuinen "poikaystävä", jonka toiminnallaan vakavasti vaarantaa lapsen turvallisuutta ja terveyttä sekä hyvinvointia. Tällaisiin henkilöihin yhteydenpidon rajoittaminen voi olla todella hankalaa, mutta se tulisi mahdollistaa.

Voisi olla tarkoituksenmukaista pohtia perhehoidon osuuden kasvattamisen mahdollistamiseksi voisivat vahvasti tuetussa perhehoidossa lapsen tilanteen tuntevat ja perhehoitokodin tuesta ja ohjauksesta vastaavat sosiaalialan ammattilaiset tehdä lyhytaikaisen rajoituksen tarvittaessa samalla tavalla kuin laitoshoidossa.

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

-

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Kannatettava ja selkeä.

66 § Henkilöntarkastus

Kannatettava ja selkeä.

66 a § Henkilönkatsastus

Kannatettava ja selkeä

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Kannatettava ja selkeä.

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

Kannatettava ja selkeä pykälä.

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Kannatamme tätä. Ei käy järkeen, että lapsen saa etsiä ja tuoda takaisin yksikköön, mutta aikeita luvattomaan poistumiseen ei saisi estää, kun ne huomataan.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Kannatettava ja selkeä pykälä.

69 b § Lapsen kiinniotto

Kannatettava ja selkeä pykälä.

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

Kannatettava ja selkeä pykälä.

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Perhehoidon osuuden kasvattamisen näkökulmasta tämä pykälä in tärkeä. Perhehoitajalla ei säännöksen mukaan ole roolia luvatta poissaolevan lapsen etsimisessä, mutta käytännön elämässähän perhehoitajan edellytetään niin sosiaaliviranomaisen kuin poliisinkin toimesta etsimään lasta ja se on myös tavanomaista vanhemman toimintaa, jos lasta ei tavoiteta. Emme kuitenkaan ehdottaisi perhehoitajalle velvoitetta etsintään ja palauttamiseen liittyen, koska yksityisessä perheessä on huomioitava koko perheen tarpeet. Voisi kuitenkin harkita sitä, että vahvasti tuetussa toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen saaneilla tukityöntekijöillä olisi tähän oikeus ja mahdollisuus samalla tavalla kuin laitoshoidossa. Luvattomat poistumiset perhehoidossa ovat kuitenkin paljon harvinaisempia kuin laitoshoidossa.

Lapsen sijaintitietojen tarkistamisesta (paikannus vaikka snapissa) toivoisi selkeytettävän, se on näkemysemme mukaan tavanomaista kasvatuksellista toimintaa. Sovelluksen kautta perhehoitaja

näkee, vaikka missä 10-vuotias menee. Tällä hetkellä poliisi ja joidenkin hv-alueiden lakimiehet ovat linjanneet, että lapsen asioista vastaava sostt voivat tehdä päätöksen (ei valituskelpoista päätöstä) että perhehoitaja voi seurata lapsen menoja puhelimen sovellusten avulla. Tähän tarvittaisiin selkiytystä.

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

Säädöstekstissä sanotaan, että poliisi on velvollinen avustamaan lapsen kuljettamisessa lastensuojelulaitokseen, perhehoitokotia ei mainita. Onko siis niin, että poliisi ei ole velvollinen avustamaan lapsen kuljettamisessa perhekotiin? Pidämme hyvänä, että lasta etsivän lastensuojelulaitoksen henkilökunta voi tehdä virka-apupyyynnön, se suoristaa ja nopeuttaa lapsen etsintää liittyvää prosessia ja säästää resursseja. Onhan myös yksityisen lastensuojelulaitoksen henkilökunnan tekemä virka-apupyyntö maksuton? Olisi hyvä, että vahvasti tuetussa perhehoidossa myös tukityön ammattilaiset voisivat tehdä virka-apupyyynnön ja että se myös olisi maksuton.

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

Kasvatuksellisten keinojen selkeyttäminen osalta esitetyt muutokset ovat hyviä lisäyksiä sekä täsmennyksiä. Nämä helpottavat toteutuessaan toimintaa arjessa. Joka kohdassa tulisi huomioida ettei luoda turhia esteitä perhehoitosijoituksen mahdollistamiseksi, meillä Suomessa kun perhehoidon osuus on jo muutenkin alhainen.

Ohjauksellisesti olisi lisäksi hyvä tukea lapsen kasvatusta kaikin keinoin: esimerkiksi ohjaaminen viisaaseen rahankäyttöön, tilin avaamisen helpottaminen sijaishuollossa olevalle lapselle (esim perhehoidossa vaikeaa) ja kokonaisen elämäntarinan tallentaminen (esimerkiksi valokuvien ottaminen ja tallentaminen lapselle tärkeistä ihmisistä sijaishuollossa). Käytäntöjen selkeyttäminen eivät välttämättä kaikki vaadi lainsäädännöllisiä muutoksia sinänsä, mutta käytännön ohjaus ei tällä

hetkellä mahdollista kaikilta osien sijaishuollossa oleville lapsille tavallista lapsuutta näissä epätavallisissa olosuhteissa.

Valvonta ja ohjaus palveluntuottajille on edelleen ristiriitaista, päällekkäistä ja poukkoilevaa. Samalta hyvinvointialueelta voidaan hyväksyä sekä hylätä eri työntekijöiden toimesta omavalvontasuunnitelma ilman sen kummempaa palautetta siitä, mikä suunnitelmassa on vikana ja vaikkapa laitoshoidon lääkehoidon ohjeistus on erittäin ristiriitaista ja monimutkaista eikä ollenkaan yhdenmukaista ei hyvinvointialueilla. Näitä korjattavia kohtia, joilla on myös kustannuksia hillitsevä vaikutus on lukuisia.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

-

Perämaa Tiia
Perhehoitokumppanit Suomessa Oy - Avosylin yhtymä. Yhtymämme
sijaishuoltoa tuottaviin yrityksiin kuuluvat Perhehoitokumppanit Suomessa
Oy ja Perhekoti Pallo Oy